

DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2022-3\(101\)-41-47](https://doi.org/10.26642/jen-2022-3(101)-41-47)
УДК 351:332

К.М. Войціцька, аспірант

Державний університет «Житомирська політехніка»

Економічний розвиток урбанізованих територій як наукове дослідження в сфері публічного управління

(Представлено: к.держ.упр., доц. Л.В. Сергієнко)

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується урбанізаційними процесами, що в свою чергу впливають на світову економіку, а також на національну економіку країн, для яких характерні швидкі темпи урбанізації. Урбанізаційні процеси, які на сьогоднішній день існують у світі, зумовлюють необхідність удосконалення механізмів публічного управління. Досить тривалий час проблема публічного управління урбанізованими територіями не визнавалася в Україні як один із важливих процесів, що впливає на економіку країни, що зумовлює недостатню вивченість цього питання з боку вітчизняних науковців. Виникає потреба у розвитку методологічного апарату дослідження. Методом для проведення дослідження було обрано бібліометричний аналіз, в свою чергу базою для проведення бібліометричного аналізу було обрано одну з найбільш відомих міжнародних наукометричних баз даних – Scopus. В результаті дослідження було виявлено, що праці, присвячені міській економічній політиці, були написані здебільшого у соціальних науках та науках, присвячених навколишньому середовищу, зокрема, у таких країнах, як: Англія, Китай, Франція, Австралія, Німеччина, Нідерланди, Іспанія, Канада та інші. Для проведення бібліометричного аналізу було використано програму VOSviewer, що дало змогу проаналізувати публікації, що присвячені міській економічній політиці, виявити ключові слова, що найчастіше використовувались у статтях, зокрема, такими словами є: економічний розвиток, зона метрополітену, країни, що розвиваються, міський розвиток, неформальний сектор, вплив на політику, регіональний розвиток, містобудування, міська біднота, виробничі зв'язки, стратегія планування, економічна діяльність, промислове розташування, зайнятість та інші. За допомогою програми VOSviewer було побудовано картограму ключових слів у базі даних Scopus, які використовувалися науковцями у працях, присвячених міській економічній політиці, що в свою чергу сприяло виявленню основних напрямів досліджень проблем міської економічної політики, що ляжуть в основу під час формування перспектив розвитку політики розвитку урбанізованих територій для України.

Ключові слова: урбанізація; урбанізовані території; бібліометричний аналіз; VOSviewer; міська політика; міська економічна політика; політика розвитку урбанізованих територій.

Актуальність теми. Урбанізація є історичним феноменом, і її дослідженнями займалися науковці різних галузей на різних стадіях розвитку суспільства. У зв'язку з тим, що довгий час проблема публічного управління процесами урбанізації не визнавалася в Україні як один з важливих процесів, що безпосередньо впливає на стан економіки, у дослідженнях вітчизняних науковців ця проблема майже не порушувалася, проте питання розвитку теорії та методології публічного управління процесами урбанізованих територій є надзвичайно важливим у контексті економічного розвитку України, особливо враховуючи те, що процеси урбанізації варто також розглядати як економічний процес, адже вони впливають на основні економічні показники. Масштабні урбанізаційні процеси впливають на економічне зростання національної економіки за рахунок збільшення обсягу капіталовкладень в економіку, розвитку інфраструктури, підвищення рівня попиту і пропозиції, розвитку сільських регіонів та інноваційному розвитку міст [1]. Це потребує розвитку методологічного апарату дослідження за допомогою розвинутої системи наукових методів. Важливим етапом дослідження є вивчення теоретичних підходів до наявної проблеми, проведення історичного аналізу наукових думок та встановлення рівня їх дослідження в науці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Проблемні питання урбанізації порушували у своїх наукових працях зарубіжні та вітчизняні автори, серед яких: Чуев О.С., Омельченко Н.В., Растворова М.О., Павлів А.П., Биченко Л.А., Корепанов О.С., Лисяк Н.М., Качан Ю.В., Мариненко В.О., Іщенко Г.Г., Гарькавий І.Б., Чеботарьова О.К., Дерун Т.М., Махия Р.А., Нааріо А., Bray D., Bradford N., Watts K., Wang H., Gu C.-L., Büscher K., Brueckner J.K., Mohanty P.K., Mishra A.K., Ma W., de Jong M., Hoppe T., de Bruijne M., McCarthy L., Martinez-Fernandez C., Audirac I., Fol S., Cunningham-Sabot E., Douglass M., Curran W., Hanson S., Neirotti P., De Marco, A., Cagliano A.C., Mangano G., Scorrano F., Evans G., Angelidou M., Boren T., Young C., Siemiatycki E., Grodach C., Markusen A., Wiig A. та інші.

Метою статті є аналіз розвитку теорії та методології публічного управління урбанізованими територіями в контексті економічного розвитку за допомогою методів бібліометричного аналізу наукових досліджень у міжнародній наукометричній базі Scopus, для виявлення основних напрямів досліджень на різних етапах розвитку суспільства, визначення проблемних питань, які цікавили науковців, та пошуку напрямів удосконалення публічного управління економічним розвитком урбанізованих територій для України.

Викладення основного матеріалу. Питання урбанізації цікавили вітчизняних науковців різних галузей знань, що говорить про його міждисциплінарний характер. У таблиці 1 відображено дисертації, у яких порушувалося питання урбанізації.

Таблиця 1

Дисертації, у яких порушувалося питання урбанізації

Галузь знань	Автор	Рік	Тема
<i>Дисертації</i>			
Географічні науки	Чуєв О.С.	2018	Просторовий ГІС-аналіз інфраструктурної складової урбогеосистеми (на прикладі міста Харків)
	Омельченко Н.В.	2018	Урбанізація в контексті якості життя населення (на прикладі Херсонської області)
	Растворова М.О.	2019	Суспільно-географічне дослідження управління розвитком міста (на прикладі міста Запоріжжя)
Архітектура	Павлів А.П.	2019	Теорія імпульсів в урбаністичному розвитку великого міста
Економічні науки	Биченко Л.А.	2015	Регулювання соціально-економічного розвитку регіону з урахуванням впливу агломераційних процесів
	Корепанов О.С.	2018	Методологічні засади статистичного забезпечення управління розвитком «розумних» сталих міст в Україні
	Лисяк Н.М.	2021	Теоретико-методологічні засади інтегрованого розвитку урбанізованих систем
Історичні науки	Качан Ю.В.	2018	Еволюція селянської сім'ї південноукраїнського регіону в контексті модернізаційних процесів кінця ХІХ – першої чверті ХХ ст.
Науки з державного управління	Мариненко В.О.	2010	Екологічна політика органів місцевої влади великих міст України
	Іщенко Г.Г.	2010	Механізми державного регулювання природно-техногенної безпеки великих міст
	Гарькавий І.Б.	2010	Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері розвитку виробничої та соціальної інфраструктури в містах
	Чеботарьова О.К.	2011	Механізми державного управління земельними ресурсами великого промислового міста
	Дерун Т.М.	2011	Формування і реалізація державної політики розвитку малих міст України
	Махиня Р.А.	2015	Механізми формування та реалізації публічного управління в мегаполісах

Проаналізувавши дисертаційні роботи, що присвячені проблемам урбанізації, було виявлено, що це питання досліджувалося у географічних, економічних, історичних та науках з державного управління. З позиції географічних наук вчені досліджували здебільшого питання просторового розташування. У дисертаціях з економічних наук порушувалися питання впливу урбанізаційних процесів на економічний розвиток. Щодо історичних наук, то вченими досліджувалися тенденції еволюції виникнення та розвитку міст. Детальніше нами було досліджено дисертаційні роботи, що були написані у сфері державного управління, та виявлено, що більшість робіт було захищено за спеціальностями механізми державного управління. Порушувалися питання екологічної політики, розвитку малих міст, публічного управління мегаполісами та їх інфраструктурою.

Вважаємо за необхідне дослідити праці зарубіжних науковців і проаналізувати теорії та методології публічного управління урбанізованими територіями в контексті економічного розвитку, що можливо зробити за допомогою бібліометричного аналізу, який допоможе виявити актуальні та перспективні напрями досліджень. Бібліометрія – це комплекс математичних та статистичних методів, що застосовуються для вивчення наукових та ненаукових документів і бібліотечних мереж [2].

Наразі створено ряд бібліометричних платформ. Базою для проведення бібліометричного аналізу було обрано одну з найбільш відомих міжнародних наукометричних баз даних – Scopus.

На сьогоднішній день у міжнародній наукометричній базі даних Scopus нараховується 35169 праць, ключовим словом у яких є урбанізація «urbanization». Вперше цей термін був згаданий у 1946 році вченими К.Девіс та А.Казіс (K.Davis, A.Casis), які писали про урбанізацію в Латинській Америці.

У 50-х роках найбільш урбанізованим континентом була Північна Америка, проте до 60-х років питанням урбанізації майже не приділялася увага, оскільки налічується лише три публікації, і лише у другій половині 60-х років почалося різке їх збільшення.

У 1900 році в містах проживало близько 14 % населення та налічувалося 12 міст-мільйонерів. На початку XXI ст. більша частина населення Землі проживала у містах, кількість міст-мільйонерів стрімко зростала, у зв'язку з чим значно зріс інтерес вчених до проблем урбанізації, росту та розвитку міст, а також їх впливу на світову економіку. Наразі у світі налічується близько 600 міст-мільйонерів.

Аналізуючи теорії та методології публічного управління урбанізованими територіями в контексті економічного розвитку, важливим є дослідження поняття «міська економічна політика». Значна увага вчених зосереджувалася на проблемах публічного управління економікою урбанізованих територій, зокрема на питаннях формування політики, що спрямована на місцевий економічний розвиток. Проаналізувавши публікаційну активність, присвячену цій тематиці, було встановлено, що перша праця була написана у 1991 році М.А. Коен (М.А. Cohen) «Міська політика та економічний розвиток: порядок денний на 1990-ті роки» [3], у якій проаналізовано зв'язок фіскального, фінансового та реального секторів між міською економічною діяльністю та макроекономічними показниками. Запропоновано політичну структуру та стратегію, що переосмислюють міські виклики у країнах, що розвиваються, що передбачає підвищення міської продуктивності, зменшення міської бідності та вдосконалення управління міським середовищем.

Активно досліджувати це питання почали після 2007 року.

Рис. 1. Динаміка використання поняття «міська економічна політика» у міжнародній наукометричній базі даних Scopus [4]

Більшість праць, що присвячені міській економічній політиці, були написані у соціальних науках (54 %), а також науках, присвячених навколишньому середовищу (19 %), зокрема, у таких країнах, як: Англія (18 %), Китай (14 %), також варто виокремити Францію (6 %), Австралію (5 %), Німеччина (5 %), Нідерланди (5 %), Іспанію (4 %) та Канаду (4 %) [4].

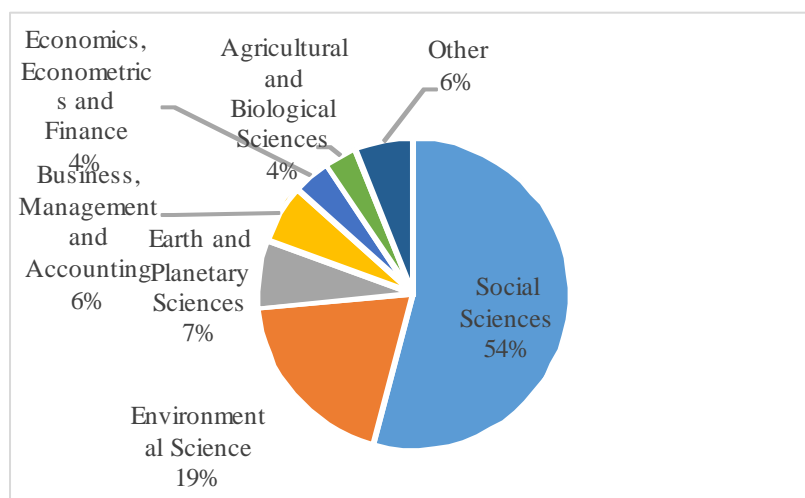

Рис. 2. Поняття «міська економічна політика» у різних науках [4]

За допомогою бібліометричного аналізу нами було виявлено та відображено в таблиці 2 основні напрями досліджень, які присвячені проблемам міської економічної політики.

Таблиця 2

Основні напрями досліджень проблем міської економічної політики

Автори	Рік	Дослідження
1	2	3
Питання утворення міських громад; формування політик та стратегій розвитку міст		
Naario A.	2012	На шляху до стійких міських громад
Bray D.	2006	Побудова «громади»: нові стратегії управління в міському Китаї
Bradford N.	2010	Економічні ідеї та стратегія розвитку: Випадок Лондона, Онтаріо
Watts K.	1992	Національна політика та стратегії розвитку міст: огляд досвіду країни
Wang H., Gu C.-L.	2002	Виклики та проблеми: управління містом у Китаї
Büscher K.	2012	Міське управління поза державою: практика неформального міського регулювання у місті Гома, Східна Демократична Республіка Конго
Brueckner J.K.	2013	Елементи ідеальної міської політики
Mohanty P.K., Mishra A.K.	2014	Зовнішність міст та агломерації: Уроки державної політики міст в азіатських країнах
Ma W., de Jong M., Hoppe T., de Bruijne M.	2021	Від просування міста через міський маркетинг до брендування міста: вивчення міських стратегій у 23 китайських містах
McCarthy L.	2000	Європейська інтеграція, міські економічні зміни та відповіді державної політики
Глобалізація та утворення світових, глобальних міст		
Martinez-Fernandez C., Audirac I., Fol S., Cunningham-Sabot E.	2012	Міста, що скорочуються: міські виклики глобалізації
Douglass M.	2000	Мегаміські регіони та формування світових міст: Глобалізація, економічна криза та питання міської політики в Тихоокеанській Азії
Curran W., Hanson S.	2005	Глобалізація: міська політика та переміщення промисловості у Вільямсбурзі, Бруклін
Креативні та розумні міста		
Neirotti P., De Marco A., Cagliano A.C., Mangano G., Scorrano F.	2014	Сучасні тенденції в ініціативах розумного міста: Деякі стилізовані факти
Evans G.	2009	Творчі міста, креативні простори та міська політика
Angelidou M.	2015	Розумні міста: кон'юнктура чотирьох сил
Borén T., Young C.	2013	Стати творчим у «творчому місті»? До нових перспектив творчості у міській політиці
Siemiatycki E.	2013	Плавна їзда? Від індустріального до творчого урбанізму в Ошаві, Онтаріо
Grodach C.	2013	Планування культурної економіки у творчих містах: дискурс та практика
Markusen A.	2014	Творчі міста: 10-річна програма досліджень
Angelidou M.	2015	Розумні міста: поєднання чотирьох сил
Wiig A.	2016	Порожня риторика розумного міста: від цифрового включення до економічного просування у Філадельфії
Kunzmann K.R.	2020	Розумні міста після Covid-19: Десять оповідань
Ivaldi E., Penco L., Isola G., Musso E.	2020	Розумні сталі міста та економіка, орієнтована на знання міст: аналіз рівня NUTS3
Питання екології		
Roy S., Byrne J., Pickering C.	2012	Систематичний кількісний огляд переваг, витрат та методів оцінки міського дерева у містах у різних кліматичних зонах
He J., Wang S., Liu Y., Ma H., Liu Q.	2017	Вивчення взаємозв'язку між урбанізацією та екологічним середовищем за допомогою аналізу зв'язку: Тематичне дослідження Шанхаю, Китай
Питання міської політики щодо економічного розвитку урбанізованих територій		
Cohen M.A.	1991	Міська політика та економічний розвиток: порядок денний на 1990-ті роки
Bertrand N., Rousier N.	2003	Сільське господарство проти економічного розвитку: нерівна боротьба або питання нової політики у приміській зоні
Fallah B.N., Partridge M.	2007	Невловимий зв'язок нерівності та економічного зростання: чи є відмінності між містами та сільською місцевістю?
Mrinska O.	2007	Українські міста: пристосування до реалій ринкової економіки
Li H., Long R., Chen H.	2013	Політика економічного переходу в китайських містах, що орієнтуються на ресурси: огляд зусиль уряду
Holgerson S.	2014	Відповіді міст на економічну кризу: Підтвердження міської політики як кризового управління в Мальме

1	2	3
Liu T.-Y., Su C.W., Jiang X.-Z.	2015	Чи покращує економічне зростання урбанізацію? Міжрегіональне дослідження Китаю
Holgersen S.	2015	Економічна криза, (творчі) руйнування та сучасний стан міст
Розвиток земельних питань, житла та міської інфраструктури		
Jones C., Leishman C., MacDonald C.	2009	Стійка міська форма та життєздатність розвитку житла
Álvarez I.C., Prieto Á.M., Zofío J.L.	2014	Економічність, міські моделі та щільність населення при наданні громадської інфраструктури: підхід стохастичного кордону
Muñoz-Gielen D.	2014	Міське управління, права власності, коригування земель та захоплення суспільної цінності
Christophers B.	2014	«Дикі дракони в місті»: міська політична економіка, розвиток доступного житла та перформативні світові економічні моделі
Питання різноманітності міст		
Grant J.L., Perrott K.	2009	Виробництво різноманітності в новій урбаністичній спільноті: політика та практика
Syrett S., Sepulveda L.	2012	Міське управління та економічний розвиток у різноманітному місті

Джерело: узагальнено на основі даних www.scopus.com.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного бібліометричного аналізу за допомогою програми VOSviewer було визначено ключові слова та сформовано картограму дослідження проблем міської економічної політики, що дало змогу виявити основні напрями досліджень, зокрема, питання утворення міських громад; формування політик та стратегій розвитку міст; утворення та розвиток світових, глобальних, креативних, розумних міст; питання екологічних проблем у містах; питання міської політики щодо економічного розвитку урбанізованих територій; розвиток земельних питань, житла та міської інфраструктури, які ляжуть в основу під час встановлення перспектив розвитку урбанізованих територій для України.

Список використаної літератури:

1. Галамар В.О. Урбанізація: сутність та вплив на економічне зростання / В.О. Галамар // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. – 2017. – № 4. – С. 72–76.
2. Bonitz M. Scientometrie, Bibliometrie, Informetrie / M.Bonitz // Zbl. Bibliotheksw. – 1982. – Т. 98. – № 1. – Р. 19–24.
3. Cohen M.A. Urban policy and economic development: an agenda for the 1990s / M.A. Cohen. – 1991. – 87 p.
4. Scopus [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.scopus.com/search/form.uri?display=basic&zone=header&origin=AuthorNamesList#basic>.
5. Van Winden W. Urban governance in the knowledge-based economy: Challenges for different city types / Van W. Winden // Innovation: Management, Policy and Practice. – 2008. – № 10 (2-3). – Р. 197–210.
6. Brueckner J.K. Elements of an ideal urban policy / J.K. Brueckner // Korean Economic Review. – 2013. – № 29 (1). – Р. 5–22.

References:

1. Galjamar, V.O. (2017), «Urbanizacija: sutnist' ta vplyv na ekonomichne zrostanja», *Visnyk Zhytomyrs'kogo derzhavnogo tehnologichnogo universytetu*. Ser. *Ekonomichni nauky*, No. 4, pp. 72–76.
2. Bonitz, M. (1982), «Scientometrie, Bibliometrie, Informetrie», *Zbl. Bibliotheksw.*, Vol. 98, No. 1, pp. 19–24.
3. Cohen, M.A. (1991), «Urban policy and economic development: an agenda for the 1990s», 87 p.
4. Scopus, [Online], available at: <https://www.scopus.com/search/form.uri?display=basic&zone=header&origin=AuthorNamesList#basic>
5. Van Winden, W. (2008), «Urban governance in the knowledge-based economy: Challenges for different city types», *Innovation: Management, Policy and Practice*, No. 10 (2–3), pp. 197–210.
6. Brueckner, J.K. (2013), «Elements of an ideal urban policy», *Korean Economic Review*, No. 29 (1), pp. 5–22.

Войціцька Катерина Миколаївна – аспірант, асистент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка».

<https://orcid.org/0000-0003-2815-8814>.

Наукові інтереси:

– публічне управління економічним розвитком урбанізованих територій.

К.М. Voitsitska

Economic development of urban areas as a scientific study in the field of public administration

The modern stage of society's development is characterized by urbanization processes, which in its turn have an impact on the world economy, as well as on the national economies of countries that are characterized by rapid rates of urbanization.

Urbanization processes that currently exist in the world necessitate the improvement of public administration mechanisms. For quite a long time, the problem of public administration of urbanized territories was not recognized in Ukraine as one of the important processes that has an impact on the country's economy, which causes insufficient study of this issue by domestic scientists. There is a need to develop the methodological research apparatus. The bibliometric analysis was chosen as the method for conducting this research, and one of the most famous international scientometric databases - Scopus - was chosen as the basis for the bibliometric analysis. As a result of the research, it was found that the works devoted to urban economic policy were written to a greater extent in social sciences and sciences devoted to the environment, in particular in such countries as: England, China, France, Australia, Germany, the Netherlands, Spain, Canada and others. The VOSviewer program was used to conduct bibliometric analysis, which made it possible to analyze publications devoted to urban economic policy, to identify key words that were most often used in articles, in particular, such words are: economic development, metro area, developing countries, urban development, informal sector, policy influence, regional development, urban planning, urban poor, industrial relations, planning strategy, economic activity, industrial location, employment and others. With the help of the VOSviewer program, a cartogram of keywords in the Scopus database was built, which were used by scientists in works devoted to urban economic policy, which in its turn contributed to the identification of the main directions of research into the problems of urban economic policy, which are the basis for the formation of prospects for the development of the policy for the development of urban areas for Ukraine.

Keywords: urbanization; urbanized territories; bibliometric analysis; VOSviewer; urban policy; urban economic policy; policy of development of urbanized territories.

Стаття надійшла до редакції 11.07.2022.